

پیامبر اسلام : - صلی الله علیه وسلم - : (مناسک حج » خود را از من فراگیرید،
زیرا نمی دانم شاید بعد از این سالم حج نکنم) « صحیح مسلم »

راهنمای حج و عمره در پرتو کتاب وسنت و آثار سلف

تهیه: دکتر سید محمد سمیعی رستاقی

اهدائی : از مرکز پزشکی مهره (شارجه)

ت : ۰۶ - ۵۲۴۸۸۸۴ - ۰۶ - ف : ۵۲۴۸۸۸۳ - ۰۶

در سرش است که در این صورت پس از کوتاه کردن و تراشیدن در
ازای آن، روزه گرفته یا صدقه داده، و یا قربانی می کند .

حالت سوم : بدون هیچ عذری و بطور عمد مرتکب می شود که در این
صورت به آن فدیة (سربها) تعلق می گیرد.

محرمات احرام به اعتبار تعلق فدیة به آن ، چهار قسم است

۱. فعل ممنوعی که فدیة ای به آن تعلق نمی گیرد مانند عقد ازدواج
۲. فعل ممنوعی که فدیة آن يك شتر است مانند : جماع قبل از تحلل اول
۳. فعل ممنوعی که فدیة آن مثلش و یا بدیل آن است مانند شکار کردن
۴. فعل ممنوعی که فدیة اش : روزه یا صدقه یا قربانی است مانند تراشیدن و کوتاه کردن موی سر

این بود مختصر نامه ای از اعمال عمره و حج که تفصیل آن در
کتاب «**احکام حج و عمره در پرتو کتاب وسنت و آثار سلف**» اینجانب
- إن شاء الله تعالی - خواهد آمد

در پایان حج و عمره ای پربرکت و مورد قبول خداوند بر اینان آرزو مندیم
و السلام علیکم ورحمة الله

شارجه : ۳/ذی الحجة/۱۴۲۹ هـ الموافق با : ۱/دیسمبر/۲۰۰۸ م

تهیه : دکتر سید محمد سمیعی رستاقی

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الحمد لله وحده والصلوة والسلام على من لا نبي بعده
و بعد : چنانچه توفیق حضرت صفتی ویا حقودی
تأیید به جای گناه بود در راهنمای حج و عمره در پرتو کتاب
وسنت و آثار سلف ، اینجانب ، وقریب آن بعد
راویان با سند صحیح زودت .

۱۴/۴
۱۳۳۳
الأستاذ المحقق رستاقی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إن الحمد لله، نحمده ونستعينه، ونستغفره، ونعوذ بالله من شرور أنفسنا، وسيئات أعمالنا، من يهده الله فلا مضل له ومن يضلل فلا هادي له، وأشهد أن لا إله إلا الله وحده لا شريك له، وأشهد أن محمد عبده ورسوله

أما بعد :

خداوند سبحان، حج را بعنوان رکنی از ارکان پنجگانه اسلام، بر هر فرد مسلمان، بالغ، عاقل، آزاد، توانمند، واجب فرموده اند، چنانکه میفرمایند : (**حج خانه «کعبه»** بر کسانی که توانائی «مالی و بدنی» رفتن به آنجا دارند، واجب الهی است، و هر کس کفر ورزد، همانا خداوند از همه جهاتیان بی نیاز است) «آل عمران : ۹۷»

و این فریضه الهی آنچنانکه پیامبر اسلام - صلی الله علیه وسلم - و صحابه کرام - رضوان الله علیهم أجمعین - بجای آورده باید انجام داد، در حدیث صحیح روایت است که پیامبر - صلی الله علیه وسلم - فرمود : (**مناسک «حج»** خود را از من فراگیرید، زیرا نمی دانم شاید بعد از این سالم حج نکنم) « **صحیح مسلم** »

بنابر این ما در قالب این راهنما، چگونگی انجام مراسم حج و عمره، در پرتو، قرآن ؛ سنت و اقوال سلف عرضه خواهیم کرد، امید است که مورد رضایت خداوند، و استفاده دوستان، بخصوص حجاج محترم قرار گیرد .

والسلام علیکم ورحمة الله وبرکاته

شارجه : ۲۱/ذی الحجه / ۱۴۲۹ موافق : با ۲۸/دیسمبر/۲۰۰۸ / دکتر
سید محمد سمیعی رستاقی

انواع میقات

میقات بر دو نوع است ۱ - زمانی ۲- مکانی
میقات زمانی : عبارت از ماههای حج، شوال، ذوالقعدة و ذوالحجة است
میقات مکانی: عبارت از جاهای مخصوصی است که از آنجا احرام به حج و عمره می بندند و آن پنج جاست :

۱. ذو الحلیفة یا (آبیار علی) میقات اهل مدینه و کسانیکه از راه مدینه به حج و عمره می آیند
۲. جحفه یا (رابغ) میقاتگاه اهل شام، مصر و سایر کسانیکه از مغرب می آیند است
۳. قرن المنازل یا (قرن الثعالب) میقاتگاه اهالی نجد، حجاز، یمن و کسانیکه از آن طرف می آیند
۴. یلملم میقاتگاه اهالی یمن، فارس و کسانیکه از مشرق می آیند است
۵. ذات عرق یا (ضریبه) میقاتگاه اهالی عراق و کسانیکه از آن سو به حج می آیند

میقاتگاه اهل مکه خود مکه است

صورت‌های انجام حج و عمره :

- حج و عمره به سه صورت انجام می گیرد
۱. تمتع : عبارت از احرام به عمره در ماههای حج سپس احرام به حج در وقت آن (هشتم ذی الحجة) است این صورت برای کسیکه قربانی همراهش نباشد بهتر است
 ۲. قران : عبارت از احرام به عمره و حج باهمدیگرست
 ۳. افراد : تنها احرام به حج است

تذکر: فرق میان قارن و مفرد در این است که برقارن قربانی است

کیفیت انجام عمره :

اساس عمره برچهار چیز است

۱- احرام : عبارت از نیت دخول در عمره با صیغه **(لَبِيكُ اللَّهُمَّ بِعَمْرَةٍ)** است شخص معتمر از لباس مفصل و دوخته خود بیرون آمده و لباس احرام معمول که لنگ پا و دوش است می پوشد، سپس درحالت ایستاده روی بظرف قبله باصدای بلند شروع به **(لَبِيكُ اللَّهُمَّ لَبِيكُ لَبِيكُ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبِيكُ إِنَّ الْحَمْدَ وَالنَّعْمَةَ لَكَ وَالْمَلِكُ لَا شَرِيكَ لَكَ)** می کند و آن را تا انجام طواف ادامه می دهد، چنانچه بعلت پیش آمدی احتمال قطع عمره اش می دهد صیغه **(اللَّهُمَّ مَجْلِي حَيْثُ حَبَسْتَنِي)** به آن بیفزاید، در اینصورت قربانی براونیست، و می تواند در آینده حج ویا عمره نماید، جز حج فرض که باید قضاکند

غسل زدن و استعمال بوی خوش قبل از احرام سنت است
زنان هر لباسی جز لباس زینتی را می پوشند و از پوشیدن دست کش و نقاب صورت خو داری می نمایند، بهتر است که احرام بعد از نماز فرض و یا سنتی منعقد شود، خود احرام دارای نماز بخصوصی نیست، پس از ورود به احرام هفت چیز بر مردان و زنان محرم و دو چیز فقط بر مردان محرم حرام میشود

۱. تراشیدن و کوتاه کردن موی سر و هر موی دیگر بدن
۲. کوتاه کردن ناخن دست و پا
۳. استعمال بوی خوش
۴. عقد از دواج چه برای خود و چه برای دیگران
۵. بوسه زدن و لمسی که شهوت بر انگیز باشد
۶. آمیزش نمودن با همسر خود
۷. شکار کردن حیوانات بری و وحشی حلال گوشت مانند آهو و شکار کردن پرنده

انجام این هفت چیز بر زنان و مردان محرم حرام است، و دو چیز دیگر از محرمات مختص به مردان است

۱. پوشیدن سر

۲. پوشیدن لباس مفصل و دوخته شده

سنت است که محرم جهت ورود به مکه غسل زند، و به مسجد الحرام که رسید پای راستش را جلو و با خواندن دعای «**اللهم صل علی محمد وسلم، اللهم افتح لی ابواب رحمتک**» وارد مسجد الحرام شود، به محض دیدن خانه کعبه دستش را بلند و دعای «**اللهم أنت السلام، ومنک السلام، فحیینا ربنا بالسلام**» خوانده و به طرف حجر الأسود رفته و طواف خود را شروع کند

۲. **طواف** : سپس نیت طواف نموده و شروع به انجام آن می کند، در صورت امکان حجر الأسود را با دست راستش گرفته و می بوسد، و بر آن سجده می کند، چنانچه ممکن نبود لمس کرده و دستش را می بوسد و اگر باز هم ممکن نبود بسوی آن اشاره می کند، این کار را در هر دور از طواف خود انجام می دهد، سپس کعبه و حجر الأسود را از طرف چپ خود قرار داده و از آنجائیکه خط کشیده شده الله اکبر گویان طوافش را شروع می کند، به رکن یمانی که رسید فقط به آن دست می کشد و: «**ربنا آتنا فی الدنیا حسنة و فی الآخرة حسنة و قنا عذاب النار**» می گوید

طواف دارای دعای بخصوصی نیست، شخص در آن می تواند قرآن بخواند و یا هر دعای دیگر بکند

در طواف ستر عورت و طهارت شرط است، بنا بر این شخص عریان و زن حائض جایز نیست طواف نمایند، طواف هفت دور است و هر دوری از حجر الأسود شروع و به آن ختم می شود
در طواف مراعات دو چیز سنت است :

۱. **اضطباع** : عبارت از قرار دادن وسط لباس احرام زیر بغل راست و انداختن دو طرف آن بر روی کتف چپ، به گونه ای که کتف راست آشکار بماند، است این امر، خاص به مردان می باشد
۲. **رمل** : عبارت از سرعت رفتن در طواف، با گامهای متقارب به همدیگر است، این کار در سه دور اول از طواف خود انجام می دهد سپس در صورت امکان بسوی مقام ابراهیم رفته و دو رکعت نماز را نزد مقام ابراهیم به گونه ای که مقام میان خود و کعبه قرار داده، در رکعت اول سوره **«کافرون»** و در رکعت دوم سوره **«إخلاص»** می خواند سپس بطرف چاه زمزم رفته و از آن آب می نوشد، و به حجر الاسود بر گشته و آنرا می بوسد
۳. **سعی در میان صفا و مروه** : پس از طواف، بسوی کوه صفا بالا رفته تاجا نیکه کعبه را مشاهده روی بطرف آن دستش را بلند، و سه بار **(الله أكبر) و (لا إله إلا الله وحده لا شریک له، له الملك وله الحمد، یحیی ویمیت وهو علی کل شیء قدیر، لا إله إلا وحده لا شریک له، أنجز وعده، ونصر عبده، وهزم الأحزاب وحده)** می گوید، سعی دارای دعای مخصوصی نیست، هر دعایی که خواست در آن می کند، بهتر است که دعاهای وارده از پیامبر و اصحاب بنماید، سپس از صفا بسوی مروه سرازیر شده تا به ستون سبز رسیده از آنجا تاستون سبز بعدی سرعت رفته، سپس بصورت عادی تا کوه مروه بالا می رود، به مروه که رسید، روی بطرف قبله دستش را بلند و مانند دعای صفا تکرار می نماید، سپس از مروه بسوی صفا بالا رفته جای سرعت، سرعت گرفته و جای راه، راه می رود این کار را هفت بار انجام می دهد، از صفا تا مروه یک بار و از مروه تا صفا یک بار محسوب، و سعی خود را به مروه ختم می کند
۴. **تراشیدن ویا کوتاه کردن موی سر**: سپس موی سر خود را کوتاه می کند ویا می تراشد، مرد در صورتیکه متمتع باشد کوتاه کردن برایش بهتر است، در غیر این صورت تراشیدن بهتر است،

و زن موی سر خود را جمع نموده و به اندازه یک سر انگشت فقط کوتاه می کند، کوتاه کردن و تراشیدن چه در مرد و چه در زن باید همه سر را فراگیرد با انجام این چهار موردی که ذکر شد شخص معتمر از عمره خود فارغ شده و همه چیز بر او حلال می شود بعد از این تا روز **(ترویة)** که روز هشتم ذی الحجة است منتظر، سپس در قبل از ظهر این روز احرام به حج بسته و شروع به اعمال حج می کند

کیفیت انجام مراسم حج :

کل مراسم حج در پنج و یا شش روز بصورت زیر انجام می شود
روز اول : روز اول حج، که روز هشتم ذی الحجة، و روز **(ترویة)** نامند حجاج قبل از ظهر این روز از همان جای سکونت خود در مکه، احرام به حج بسته، و همان کاری را که در احرام به عمره انجام داده، انجام می دهند، جز اینکه با صیغه **« لَبِيكُ حَجًّا »** بجای **« لَبِيكُ عَمْرَةَ »** وارد حج می شوند، و تلبیة خود را چنانکه در مبحث عمره گذشت تا روز رمی **« جمره عقبه »** ادامه می دهند، و جهت احتمال بروز مانعی و قطع حج بهتر است که صیغه شرطیة **« مَلِي حَيْثُ حَبَسْتِي »** به صیغه حج خود بیفزایند، پس از احرام به حج روانه سرزمین منی شده، و نماز ظهر و عصر، مغرب و عشاء دو رکعت دو رکعت در وقت خود بصورت قصر در آنجا بجای می آورند، همچنین نماز صبح روز نهم را هم در منی می خوانند حجاج اهل مکه همانند سایر حجاج در منی و عرفات و مزدلفة نماز خود را قصر می کنند

در این روز حجاج پنج چیز انجام می دهند :

۱. رمی جمره عقبه **«ستون بزرگ»** که نزدیک به مکه و در منتهای منی و آخرین ستون است، هفت سنگ ریزه را که کمی از دانه نخود درشت تر از سر زمین منی چیده و به گونه ای که مکه از طرف چپ و منی از طرف راست خود قرار داده روی به جمره عقبه نموده و آن را رمی می کنند، و با هر پرتابی **«الله أكبر»** می

گویند، در اینجا تلبیة حجاج پایان می یابد، رمی جمره عقبه حتما باید بعد از طلوع خورشید روز دهم صورت گیرد، در صورتیکه رمی قبل از زوال خورشید مشکل، ومشقت بار باشد، جایز است که بعد از زوال وحتى تا پاسی از شب چنانکه در حدیث «الراعی **یرمی باللیل ویرعی بالنهار**» وارد است رمی نمایند

۲. سپس حجاج در هر جائی از منی و مکه که بخواهند، قربانی می کنند، وقت قربانی چهار روز است: روز عید و سه روز بعد از آن، در صورت میسر نشدن قربانی، سه روز در حج و هفت روز پس از بازگشت به محل خود روزه می گیرد، هفت نفر هم می توانند در یک شتر و یا گاو قربانی شریک شوند

۳. سپس حاج سرش را می تراشد و یا کوتاه می کند، برای مرد تراشیدن بهتر است، وزن همه موی سرش را جمع، و به اندازه یک سرا انگشت کوتاه می کند و حق تراشیدن را ندارد، با انجام این سه موردی که گذشت «**تحلل اول**» حاصل، و همه چیز جز جماع نمودن برای حاج حلال می شود

۴. سپس حاج از منی به کعبه برگشته و طواف «**افاضة**» را که رکن حج است به همان گونه که در عمره گذشت انجام می دهد، و همچنین دو رکعت نماز سنت نزد مقام ابراهیم چنانکه در عمره ذکر شد، بجای می آورد

۵. سپس چنانکه در عمره گذشت سعی می کند، چون بصورت متمتع وارد حج شده دوبار سعی می کند سعی اول جهت عمره، و سعی دوم جهت حج است، بر خلاف قارن و مفرد در صورتیکه بعد از طواف قدوم سعی نموده دیگر سعی بر آنان نیست، در غیر اینصورت حتما باید سعی نمایند.

با طواف إفاضة و سعی «**تحلل آخر**» حاصل، پس از این همه چیز بر حاج حلال می شود این پنج مورد که گذشت بهتر است به ترتیب : اول رمی جمره عقبه : سپس قربانی : سپس تراشیدن و کوتاه کردن موی سر: سپس طواف : سپس سعی : انجام گیرد، مراعات ترتیب این موارد شرعا الزامی نیست

سپس حجاج در همین روز (دهم ذی الحجة) بعد از طواف و سعی به منی برگشته و بقیه همین روز و سه روز ایام تشریق جهت رمی جمار سه گانه، در منی می ماند، در صورت وجود عذر می تواند آنجا را ترک نماید و نخوابد

روز چهارم : روز چهارم، که روز یازدهم ذی الحجة است، حجاج بعد از میل آفتاب بطرف مغرب، ستونهای سه گانه، بابیست و یک سنگ ریزه، هر ستونی با هفت سنگ ریزه، پشت سر هم رمی می کنند، و باهر پرتابی «**الله اکبر**» می گویند، بترتیب اول جمره اولی که نزدیک به مسجد خیف است رمی نموده، سپس کمی بطرف راست آمده، روی بطرف قبله ایستاده و دست خود را بلند و دعا می کنند سپس بسوی ستون وسطی رفته و رمی کرده، کمی بطرف چپ، روی به قبله ایستاده و دست خود را بلند و دعا می کنند، سپس بسوی ستون بزرگ «**جمرة عقبه**» آمده و رمی نموده و به جایگاه خود برمی گردند

روز پنجم و ششم : روز پنجم و ششم، که روز دوازدهم و سیزدهم ذی الحجة است همانند روز یازدهم ستون های سه گانه را رمی می کنند، چنانچه حاج بعد از رمی روز دوازدهم و قبل از غروب آفتاب آن روز از منی خارج و به مکه بازگردد دیگر رمی بر او نیست، اما اگر آفتاب روز دوازدهم غروب کرد و در منی باقی مانده بود، همانند روز گذشته، روز سیزدهم، هم در منی باقی مانده و ستونهای سه گانه را رمی و به مکه می آید، و نماز ظهر را در مکه می خواند و از چاه زمزم آب می نوشد

فقهای اسلامی، وکالت در رمی جمار برای فرد ناتوان بعلت بیماری و یا کهولت سن و غیره جایز می دانند، وکیل اول بجای خود رمی نموده،

سپس بجای موکلش، همچنین وکیل می تواند هر ستونی اول بجای خود
سپس بجایه موکلش رمی نموده، سپس به ستون بعدی می پردازد،
وکیل حتما باید دانا و متدین باشد، تعیین وکیل بنیت موکل انجام میگیرد،
همچنین حاج در صورت وجود عذر می تواند رمی دوروز را در یک
روز جمع، و انجام دهد

پس از بازگشت حاج از منی به مکه تاهر وقتی که بخواهد می
تواند در مکه باقی بماند

طواف وداع : حاج به هنگام خروج از مکه حتما باید طواف وداع
همانند طواف قدوم و افاضه انجام دهد سپس خارج شود، چنانچه به
جهت عذری بعد از طواف وداع در مکه باقی ماند، حتما باید دوباره
طواف کند

طواف وداع بر زن حائض و نفساء لازم نیست، وبدون طواف
نمودن، می توانند از مکه خارج می شوند

حاج پس از طواف وداع پای چپ خود را جلو کرده و با خواندن
دعای «**اللهم صل علی محمد وسلم، اللهم انی أسألك من فضلك**» از
مسجد الحرام خارج می شود

خلاصه :

ارکان حج چهار چیز است :

۱. احرام : (منظور نیت دخول به حج یا عمره است)

۲. وقوف بعرفه

۳. طواف افاضه (طواف رکن)

۴. سعی میان صفا و مروه

این چهار چیز اساس حج، وبدون آن حج درست نیست، ودر
صورت ترك باید انجام داد

واجبات حج هفت چیز است :

۱. احرام بستن از میقات
۲. استمرار و قوف در عرفات تا غروب آفتاب روز نهم
۳. شب ماندن در مزدلفه
۴. رمی ستون عقبه در روز عید، و رمی ستون های سه گانه در ایام تشریق
۵. تراشیدن و کوتاه کردن موی سر
۶. دو ویا سه شب ماندن در سرزمین منی
۷. طواف وداع

چنانچه حاج واجبی از واجبات حج ترك كند حج او صحیح، و نیازی به اعاده آن نیست ولی به نظر جمهور فقهای اسلامی بر او ذبح گوسفندی واجب است، و هر هفت نفر هم می توانند در قربانی کردن يك شتر شريك، و در مکه ذبح، و گوشت آن را بر فقرای مکه توزیع نمایند

محرمات احرام یازده تا است

هفتای آن - چنانکه گذشت - میان مردان و زنان محرم مشترك است
ودوتای آن ۱- پوشیدن موی سر ۲- پوشیدن لباس مفصل و دوخته :
خاص به مردان است
ودوتای دیگر آن ۱- پوشیدن دستکش ۲- پوشیدن نقاب صورت :
خاص به زنان است

ارتکاب محرمات احرام از سه حالت خارج نیست

حالت اول : از روی جهل و فراموشی و اجبار مرتکب می شود، که در این حالت حج محرم درست و گناهی و فدیة ای به او تعلق نمی گیرد.
حالت دوم : به جهت وجود عذر بطور عمد مرتکب می شود، که در این صورت گناهی بر حاج نیست، و ما بدل تعیین شده انجام می دهد
ما نند : تراشیدن و کوتاه کردن موی سر بعلت بیماری و یا اذیتی که